

Húnaþing vestra
Bogi Magnúsen Kristinsson
Hvammstangabraut 5
530 Hvammstangi

Reykjavík, 30. júní 2023
UST202306-059/A.B.
10.04.00

Efni: Umsögn - Skógrækt í landi Litlu-Borgar – Húnaþingi vestra

Vísað er til erindis skipulagsfulltrúa í Húnaþingi vestra er barst 6. júní sl. þar sem óskað er umsagnar Umhverfisstofnunar um umsókn um framkvæmdaleyfis fyrir skógrækt í landi Litlu-Borgar í Húnaþingi vestra.

Í erindinu kemur fram framkvæmdin sé samkvæmt samningi við Skógræktina. Ekki kemur fram hversu stórs framkvæmdasvæðið er en það virðist vera um 100 ha og eru innan þess merktir skógræktarreitir samkvæmt yfirlitsupprætti.

Umhverfisstofnun telur jákvætt að hugað sé að skógrækt í sveitarfélaginu, en stofnunin vill koma eftirfarandi á framfæri til sveitarfélagsins.

Náttúruminjaskrá

Umhverfisstofnun bendir á að svæðið sem framkvæmdin nær til er á náttúruminjaskrá¹ og nefnist Björg og Borgarvirki og er númer 404 sem aðrar náttúruminjar. Svæðinu er lýst sem fagurt og fjölbreytt landslag, björg, tjarnir, mýrlendi og sandar. Athyglisverðar jarðmyndanir og fornminjar, Borgarvirki.²

Að mati Umhverfisstofnunar getur skógrækt haft áhrif á landslag og ásýnd svæðisins og því mikilvægt að framkvæmdin hafi ekki neikvæð áhrif á verndargildi náttúruminja.

Umhverfisstofnun telur mikilvægt að skógræktarsvæðið falli vel að landslaginu en í 70. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd segir: „Við túnrækt, skógrækt, uppgræðslu lands, skjólbeltagerð og aðra ræktun skal þess gætt að hún falli sem best að heildarsvipmóti lands og raski ekki náttúru- og menningarminjum. Við gerð áætlana, mat á umhverfisáhrifum og afgreiðslu umsókna vegna leyfisskyldrar ræktunar skal taka afstöðu til þessara atriða.“

Umhverfisstofnun telur mikilvægt að hugað sé sjónrænum áhrifum skógræktar, þannig að ekki vaxi upp ferningslaga ræktunarsvæði heldur verði fylgt formum landslags eins og kostur er og tekið tillit til sérkenna landslags á hverjum stað. Til að unnt verði að ná þessum markmiðum ætti að hanna skógrækt á hverjum stað.

Votlendi

¹ <https://natturuminjaskra.ni.is/>

² <https://ust.is/nattura/natturuverndarsvaedi/natturuminjaskra/nordasturland/>

Umhverfisstofnun vill benda á nýjar leiðbeiningar Framkvæmdastjórnar Evrópusambandsins um verklag sem viðhafa ætti í skógrækt: **Guidelines on Biodiversity-Friendly Afforestation, Reforestation and Tree Planting**³

Varðandi gróðursetningu í votlendi segir m.a. á bls. 9: „ **Areas to avoid** – land that already has a high climate mitigation potential and/or biodiversity value. And/or land where providing ecosystem services could be negatively affected by afforestation/reforestation. To maintain existing hydrological dynamics and remarkable habitats, **the afforestation of wetlands must always be avoided** „

Að áliti Umhverfisstofnunar kemur hér greinilega fram að votlendi séu mikilvæg vistkerfi sem ekki ætti að raska og ekki síst vegna þess mikla kolefnis sem bundið er í jarðvegi á norðurslóðum.

Umhverfisstofnun bendir á að stór hluti framkvæmdasvæðisins er votlendi sem nýtur sérstakrar verndar samkvæmt 61. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd⁴ og mun framkvæmdin (skógrækt og slóðagerð) eins og hún er lögð fram á uppdrætti valda raski á votlendi.

Umhverfisstofnun vill benda sveitarfélaginu á að samkvæmt lögnum ber að forðast röskun á votlendi, nema brýna nauðsyn beri til og ljóst að aðrir kostir séu ekki fyrir hendi. Í greinargerð með frumvarpi til laga um náttúruvernd er með orðalaginu „brýn nauðsyn“ lögð áhersla á að einungis mjög ríkir hagsmunir geti réttlætt röskun og þá fyrst og fremst brýnir almannahagsmunir. Því er mikilvægt að skoða aðra valkosti fyrir skógræktina.

Umhverfisstofnun bendir á að ef sveitarfélagið gefur út framkvæmdaleyfi sem gerir ráð fyrir röskun á votlendi þurfi að rökstyðja þá ákvörðun og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu.

Stofnunin bendir á að skylt er að afla framkvæmdaleyfis, eða eftir atvikum byggingarleyfis, vegna allra framkvæmda sem fela í sér röskun á svæðum sem njóta sérstakrar verndar, sbr. skipulagslög og lög um mannvirki. Á þetta að tryggja að tekið sé til ítarlegrar skoðunar hvort framangreint skilyrði sé uppfyllt. Við mat á leyfisumsókn ber að veða saman mikilvægi náttúruminjanna sem í húfi eru og hagsmuni af fyrirhugaðri framkvæmd. Við matið skal litið til verndarmarkmiða 2. og 3. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd, auk þess sem tekið skal mið af mikilvægi minjanna og sérstöðu í íslensku og alþjóðlegu samhengi, sbr. 3. og 4. mgr. 61. gr. laganna.

Ákveði leyfisveitandi að veita leyfi þrátt fyrir framangreint skal hann, með vísan í 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, rökstyðja þá ákvörðun sérstaklega og gera grein fyrir öðrum kostum sem skoðaðir hafa verið sem mögulegir valkostir við útfærslu framkvæmdarinnar og ástæðum þess að þeir urðu ekki fyrir valinu. Einnig skal gera grein fyrir fyrirhuguðum mótvægisáðgerðum, sem og mögulegri endurheimt náttúruverðmæta þegar það á við. Þá skal afrit af útgefnu leyfi sent Umhverfisstofnun, sbr. 6. mgr. ákvæðisins.

Þess má einnig geta að leyfisveitanda er heimilt, skv. 5. mgr. 61. gr. náttúruverndarlaga, að binda leyfi þeim skilyrðum sem eru nauðsynleg til að draga úr áhrifum framkvæmdarinnar á þau náttúrufyrirbæri sem verða fyrir röskun.

Vistgerðir og fuglalíf

Í 2. gr. laga nr. 60/2013 um náttúruvernd segir að til að stuðla að vernd líffræðilegrar fjölbreytni skuli stefnt að því að viðhalda fjölbreytni vistgerða innan náttúrulegra útbreiðslusvæða þeirra með þeirri

³ https://environment.ec.europa.eu/publications/guidelines-biodiversity-friendly-afforestation-reforestation-and-tree-planting_en

⁴ <https://serstokvernd.ni.is/>

tegundafjölbreytni og þeim vistfræðilegu ferlum sem einkenna hverja vistgerð og tryggja ákjósanlega verndarstöðu einstakra vistgerða.

Umhverfisstofnun bendir á að samkvæmt vistgerðarkorti Náttúrufræðistofnunar Íslands (<http://vistgerdakort.ni.is/>) eru innan skipulagssvæðisins m.a. vistgerðin starungsmýravist og fjalldrapamóavist sem eru með mjög hátt og miðlungs verndargildi og er starungsmýravist á lista Bernarsamningsins frá 2014 yfir vistgerðir sem þarfnast verndar.

Í starungsmýravist getur verið ríkt fuglalíf og er algengt að varpfuglategundirnar; lóupræll (*Calidris alpina*), spói (*Numenius phaeopus*), þúfutitlingur (*Anthus pratensis*), hrossagaukur (*Gallinago gallinago*), jaðrakan (*Limosa limosa*) og stelkur (*Tringa totanus*) nýti slíka vistgerð til varps.

Umhverfisstofnun bendir á að lóupræll og spói eru ábyrgðartegundir Íslands.

Í greinargerð kemur fram að með skógræktinni munu búsvæði og vistkerfi breytast staðbundið og búsvæði breytast og má m.a. gera ráð fyrir að spörfuglar og fleiri dýr komi sér í auknum mæli fyrir í skógræktarreitunum þegar trén vaxa upp.

Umhverfisstofnun bendir á að margar ábyrgðartegundir Íslands eru vaðfuglar/mófuglar sem nýta sér flatlendi með lággróðri og votlendi til að byggja á afkomu sína. Með skógrækt verður til annars konar búsvæði sem aðrar fuglategundir kunna að nýta sér, líkt og ýmsar spörfuglategundir, en Umhverfisstofnun bendir á að þessar tegundir fugla eru ekki ábyrgðartegundir Íslands.

Útlendar tegundir

Umhverfisstofnun bendir á að samkvæmt 10. gr. reglugerðar nr. 583/2000 um innflutning, ræktun og dreifingu útlendra plöntutegunda er ræktun útlendra plöntutegunda óheimil á svæðum sem njóta sérstakrar verndar eða eins og segir í greininni: „Öll ræktun útlendra tegunda hér á landi er óheimil á friðlýstum svæðum, á landslagsgerðum sem njóta sérstakrar verndar og alls staðar ofan 400 metra hæðar yfir sjó.“ Að mati Umhverfisstofnunar eiga framangreind ákvæði erindi í skilmála framkvæmdaleyfisins.

Mat á umhverfisáhrifum

Umhverfisstofnun vill vekja athygli að nýræktun skóga sem tekur til 200 ha eða stærra svæðis fellur undir B flokk, sbr. lið 1.04 skv. lögum nr. 111/2021 um mat á umhverfisáhrifum.⁵

Sama á við um framkvæmdir sem eru að umfangi undir viðmiðunarmörkum í flokki B í 1. viðauka ef þær eru fyrirhugaðar á verndarsvæði, sbr. iii. lið 2. tölul. 2. viðauka. Þar af leiðandi eru allar falla allar framkvæmdir sem tilgreindar eru í 1. viðauka undir lögum óháð stærðarmörkum ef þær eru staðsettar á einhverju þeirra svæða sem talin eru upp í staflíðum a-f í iii. lið 2. tölul. 2. viðauka.

Þetta eru eins og kom hér fram á ofan, svæði á náttúruinjasrá, votlendi sem fellur undir ákvæði 61. gr. laga um náttúruvernd og vistgerðir sem njóta verndar samkvæmt Bernarsamningunum.

Því er mikilvægt að framkvæmdaraðili, Skógræktin eða sveitarfélagið hafi samband við Skipulagsstofnun og fái úr því skorið hvort að verkefnið sé tilkynningaskyld framkvæmd.

⁵ <https://www.althingi.is/lagas/nuna/2021111.html>

Virðingarfyllst,

Björn Stefánsson,
Sérfræðingur

Ríkey Kjartansdóttir,
sérfræðingur